

ALEXANDRU SURDU

1. DATE BIOGRAFICE

Alexandru Surdu s-a născut la 24 februarie 1938 în Braşov. A fost elev al Liceului „Andrei Şaguna” din Braşov (1952-1955). În 1956-1957 a fost student (cursuri fără frecvenţă) la Facultatea de Construcţii Civile şi Industriale a Institutului de Construcţii din Bucureşti. Absolvent al Facultăţii de Filosofie a Universităţii din Bucureşti (1958-1963). A fost influenţat de profesorii: Radu Stoichiţă (istoria logicii) şi de asistentul acestuia Gustav Niels Öffenberger; Henri Wald (logică clasică), George Enescu (logică matematică), Alexandru Boboc (istoria filosofiei moderne), Tudor Bugnariu (materialism dialectic). Lucrarea de licenţă *Dialectica abstracţiei* (cu Radu Stoichiţă) a fost notată cu zece şi a fost hotărâtoare pentru repartiţia la Institutul de Filosofie al Academiei Române (1963-1964).

În timpul facultăţii a fost coordonatorul Cercului de Logică, la care a susţinut referate şi comunicări, îndrumat de Gustav Niels Öffenberger şi Mircea Constantinescu, de la Catedra de Logică.

Din 1964 a fost cercetător la Centrul de Logică al Academiei Române (şi apoi al Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice) înfiinţat şi condus de acad. Athanase Joja.

La Centrul de Logică a făcut parte din Sectorul de logică clasică, condus de acad. Dan Bădărău şi a colaborat cu Aram Frenkian, Anton Dumitriu şi Constantin Noica.

În 1965, Constantin Noica a reînfiinţat un fel de Seminar „Nae Ionescu”, neoficial, la care participau şi Virgil Bogdan şi Constantin Floru (din Şcoala lui Nae Ionescu), la care Alexandru Surdu prezenta traduceri din *Logica Mare* şi *Logica Mică* ale lui Hegel, cu interpretări; Virgil Bogdan, traduceri din *Fenomenologia spiritului* şi Constantin Floru, traduceri din *Filosofia naturii*, pe care le-au şi publicat ulterior.

Din 1968, Alexandru Surdu prezintă traducerea lui Mihai Eminescu din *Critica raţiunii pure* a lui Kant, comparativ cu traducerile lui Traian Brăileanu şi Nicolae Bagdasar, care a şi participat la două şedinţe de Seminar.

Constantin Floru, la care se ţineau şedinţele, a descoperit notele de curs ale părinţilor săi, care au fost studenţi ai lui Titu Maiorescu, găsimd cu această ocazie şi traducerea lui Maiorescu din *Critica raţiunii pure* şi din alte lucrări ale filosofilor moderni. Alexandru Surdu şi Constantin Floru au publicat un serial cu aceste traduceri în revista „Ramuri”: *Texte filosofice* traduse de Titu Maiorescu şi comentate de Constantin Floru şi Alexandru Surdu, nr. 2-6, 10-11, din 1969.

Împreună cu Constantin Noica și Constantin Floru, Alexandru Surdu a publicat în 1975 la Editura Univers, lucrarea Mihai Eminescu, *Lecturi kantiene*, cu traducerea menționată a lui Titu Maiorescu în *Anexă*. Lucrarea fusese oferită inițial la Editura „Albatros” din București (*vide* și *Consolări filosofice*, 1).

În aceeași perioadă, Constantin Noica a mai organizat un seminar de limba greacă pe texte din *Categoriile* lui Aristotel, care se ținea într-o grădină de pe strada Biserica Alexe, unde locuia la gazdă Alexandru Surdu. Mai participau Gustav Niels Offenberger, Sorin Vieru și, uneori, Horia Hâncu, profesor de limba greacă. Ultimul revizuiă traducerea lui Constantin Noica la *Categoriile* lui Aristotel, publicată cu ocazia traducerii comentatorilor greci Porfir, Dexip și Ammonius (București, 1968).

Tot atunci, Constantin Noica, printr-un gest care l-a îndatorat pe Alexandru Surdu pentru totdeauna, i-a făcut cunoștință cu Nicolae Ștefănescu, fost profesor de limba greacă la Seminarul „Mitropolit Nifon”, și i-a plătit acestuia 20 de lecții, care considera că sunt suficiente pentru inițierea în limba greacă veche a tânărului Alexandru Surdu.

Astfel instruit, cu serioase cunoștințe de limba germană (a și tradus din Kant, Wittgenstein și Popper) a început studiul filosofiei clasice germane și al logicii aristotelice, publicând, chiar din primul an de cercetare (1964), studii în reviste de specialitate și de cultură generală.

În anii 1969-1970, Alexandru Surdu a beneficiat de o bursă de specializare în logică simbolică și fundamentele științelor la Institutul de Matematici al Universității din Amsterdam, unde a colaborat cu profesorii Arend Heyting și B. van Rootselaar, publicând ulterior două cărți la Editura Academiei Române, *Elemente de logică intuiționistă* (1976) și *Neointuiționismul* (1977). Cu această ocaziune (1976), Al. Surdu a realizat prima expunere intuitivă (neformalizată) a logicii intuiționiste, introducând distincții între asertarea și atestarea constantelor intuiționiste propoziționale, a elucidat problema negației intuiționiste, a semnificației operațiilor logice și a cuantificării, care se dovedesc toate diferite de cele uzuale în logica simbolică neointuiționistă, dar operante în domeniul matematicii. A întreprins, de asemenea, un studiu complex din perspectivă intuiționistă al sistemelor formale, cu aplicațiile lor, și un studiu asupra formalismului neointuiționist cu referințe și la contribuțiile matematicienilor români. În lucrarea din 1977 a întreprins, tot pentru prima oară, o expunere istorică a intuiționismului, ilustrând elementele intuiționiste, uneori frapante, din opera lui Aristotel, Descartes și Immanuel Kant, urmată de expunerea completă a intuiționismului contemporan, cu accentul pe intuiționismul logic și teoria lui L.E.J. Brouwer. A doua parte a lucrării prezintă o expunere sistematică a filosofiei neointuiționiste pe domenii: ontologia, metodologia, gnoseologia, epistemologia și sociologia.

În anul 1971, Alexandru Surdu își publică teza de doctorat *Logică clasică și logică matematică* (Editura Științifică din București), pe care o va susține abia

în 1976 cu profesorul Ion Didilescu, din cauza stingerii din viață a conducătorului științific inițial (Athanase Joja, în 1972). Aici sunt stabilite criteriile ontice, logice și lingvistice pentru distincția domeniilor clasice și simbolice ale logicii. Formele logico-clasice (noțiunea, judecata și raționamentul) sunt considerate forme de reflectare iar cele simbolice (relații, funcții și operații) sunt considerate forme de modelare. Pe baza acestor distincții este soluționată disputa dintre reprezentanții celor două discipline logice, care nici nu se exclud una pe cealaltă, nici nu pot fi înglobate una în alta, căci au forme logice deosebite, expresii lingvistice deosebite și aplicații la domenii diferite. În cazuri contrare, când se aplică una (ca metodă) la cealaltă (ca obiect) se produc cunoscutele paradoxe logice, clasificabile după cele trei forme logico-clasice. Se face cu această ocazie și distincția dintre facultățile gândirii, rațiunea și intelectul, corespunzătoare logicii clasice și celei simbolice, prefigurându-se și speculațiunea căreia îi corespunde logica dialectico-speculativă.

Tot în anul 1971, Alexandru Surdu participă la al IV-lea Congres internațional de logică, metodologie și filosofia științei de la București. În 1972 este ales membru corespondent al Centrului superior de logică și științe comparate din Bologna. În 1973 participă la Congresul internațional de filosofie de la Varna, iar în 1974 la Congresul internațional Hegel de la Moscova.

În 1975, Alexandru Surdu obține premiul „Vasile Conta” al Academiei Române.

Anul 1975 coincide cu apogeul „revoluției culturale” din România comunistă, în cursul căreia a fost desființat și Centrul de Logică al Academiei de Științe Sociale și Politice, condus în ultima perioadă de acad. prof. Tudor Bugnariu. În ciuda protestelor și memoriilor, Alexandru Surdu, datorită faptului că nu era membru al P.C.R., a fost repartizat ca cercetător la Biblioteca Centrală Universitară din București. În cadrul Serviciului de Informare și Documentare a elaborat și a colaborat la lucrări informative de filosofie contemporană, sociologie, istorie și literatură (*vide Lista de lucrări*, VII).

Din cauza acestei situații, Alexandru Surdu a pierdut posibilitatea, reală până în 1975, de obținere a bursei Humboldt (*vide și Epistole memorabile*, 4 și 5).

Datorită intervenției lui Constantin Noica pe lângă Mihai Șora, care lucra pe atunci la Ministerul Învățământului (*vide și Consolări filosofice*, 3) și a prof. Tudor Bugnariu, Alexandru Surdu obține transferul la Institutul de Cercetări Pedagogice și Psihologice al Ministerului Învățământului, unde nu era obligatorie calitatea de membru al P.C.R. Aici a lucrat mai întâi în domeniul psihologiei, elaborând lucrări de psihologia gândirii creative, și ulterior în domeniul pedagogiei, ocupându-se cu inițierea elevilor și studenților în cercetarea științifică.

În 1982, datorită desființării Institutului de Cercetări Pedagogice și Psihologice, cu ocazia așa-numitului „proces” al meditației transcendente, Alexandru Surdu a fost repartizat ca bibliotecar la Biblioteca Facultății de

Medicină Veterinară a Institutului Agronomic din București. Aici a elaborat traduceri și rezumate ale unor lucrări și studii de medicină veterinară apărute în reviste de specialitate germane, engleze, franceze și italiene, lucrând în perioadele de vacanță ale studenților la fermele Institutului Agronomic.

Tot prin intervenția lui Constantin Noica și a scriitorului Ion Lăncrăjan, Alexandru Surdu obține în 1984 transferul la Muzeul Literaturii Române din București, unde lucrează la descifrarea (împreună cu Gherasim Pinteș și Mariana Petrescu) manuscriselor germane (*vide* și *Consolări filosofice*, 4), scrise în grafie gotică, ale lui Mihai Eminescu și traducerea lor în limba română (pentru volumele X, XV și XVI din *Operele* lui Mihai Eminescu).

Din nou reușește, în 1988, de data aceasta cu sprijinul profesorului Gheorghe Al. Cazan, transferul ca redactor la „Revista de Filosofie”, unde are răgazul și posibilitatea să-și continue cercetările din domeniul logicii. Astfel că, în 1989, publică, la Editura Academiei Române, lucrarea *Teoria formelor prejudicative*, căreia redactorii năstrușnici, pentru a scăpa de Direcția Presei, i-au pus ca supratitlu *Actualitatea relației gândire limbaj*, căci se publicau pe atunci numai lucrări de „actualitate”.

Teoria formelor prejudicative începe cu o investigație originală, de tip logico-simbolic, a primelor capitole din lucrarea lui Aristotel *Categoriae*. Sunt puse în evidență relațiile prejudicative *in esse* și *dicitur de* care au loc între diferite entități: *in re*, *in mente* și *in voce*. Ele sunt asemănătoare cu judecățile, dar nu alcătuiesc astfel de formațiuni, căci nu sunt nici afirmative, nici negative, nici adevărate, nici false. Urmărite în celelalte lucrări aristotelice, ca și la comentatorii antici și moderni, aceste relații se dovedesc de mare importanță logică, tradițională și modernă, și general filosofică. Alexandru Surdu, prin extinderea studiului cu mijloacele logicii clasice și ale celei simbolice a pus în evidență și alte relații prejudicative decât cele două utilizate de Aristotel (*pertinere ad*, *includitur in*, *inter esse*, *cum esse*) și cinci tipuri de entități prejudicative: individualul, proprietatea, relația, determinația și expresia. Pe baza acestora poate fi elaborat conceptul de formă prejudicativă, care să conțină variabile pentru entitățile prejudicative. Cu ajutorul acestor forme prejudicative se obțin interdependențe asemănătoare celor silogistice, pot fi soluționate probleme logico-simbolice referitoare la paradoxe și general filosofice legate de interpretarea universalului, a distincției dintre subsistență, existență și ființă, ca și a celei dintre intelect, rațiune și intelectul rațional.

După 1990, Alexandru Surdu ocupă postul de redactor șef al „Revistei de filosofie” și „Revue roumaine de philosophie” (până în anul 2000).

În 1992, Alexandru Surdu este ales membru corespondent al Academiei Române. I se recunoaște vechimea în cercetare și ocupă prin concurs postul de cercetător științific principal gradul I la Institutul de Filosofie al Academiei Române. Devine președinte al Despărțământului Central-Brașov al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului

Român, Astra și director al revistei „Astra” din Brașov. Este primit ca membru al Uniunii Scriitorilor din România, filiala Brașov.

Din 1992 a fost suplinitor la Catedra de istoria filosofiei pentru cursurile de filosofie modernă și filosofie contemporană; conferențiar din 1993 și profesor titular (1995-2007) la Facultatea de Filosofie a Universității din București. La Facultatea de Psihologie a Universității „Titu Maiorescu” din București predă cursurile de istoria psihologiei și psiho-lingvistică.

Din 1993 este membru titular al Academiei Române și președinte al Secției de filosofie, teologie, psihologie și pedagogie a Academiei Române.

Din 1997 este director al Institutului de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române.

Între timp a publicat numeroase cărți și studii (*vide* și *Lista de lucrări*), obținând, în 1996, Premiul Uniunii Scriitorilor pentru critică, istorie literară și eseu „Octav Șuluțiu”.

În anul 2004 a fost distins cu Ordinul Național Serviciul Credincios în grad de cavalier.

2. OPERA

A. CĂRȚI

1. *Logica clasică și logica matematică*, Editura Științifică, București, 1971, 203 p.
2. *Elemente de logică intuiționistă*, Editura Academiei R.S. România, București, 1976, 174 p.
3. *Neointuiționismul*, Editura Academiei R.S. România, București, 1977, 137 p.
4. *Actualitatea relației gândire-limbaj. Teoria formelor prejudicative*, Editura Academiei R.S. România, București, 1989, 180 p.
5. *Șcheii Brașovului* (Monografie etnologică), Editura Științifică, București, 1992, 200 p.
6. *Pentamorfoza artei*, Editura Academiei Române, București, 1993, 191 p.
7. *Elogiul filosofiei românești* (discurs de recepție la Academia Română), Editura Academiei Române, București, 1994, 23 p.
8. *Vocații filosofice românești*, Editura Academiei Române, București, 1995, 216 p.; ed. a II-a, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2003, 206 p.

9. *Contribuții românești în domeniul logicii în secolul XX*, Editura Fundației „România de Măine”, București, 1999, 328 p.
10. *Gândirea speculativă*, Editura Paideia, București, 2000, 370 p.
11. *Filosofia modernă. Orientări fundamentale*, Editura Paideia, București, 2002, 350 p.
12. *Confluente cultural-filosofice*, Editura Paideia, București, 2002, 219 p.
13. *Filosofia contemporană*, Editura Paideia, București, 2003, 380 p.
14. *Mărturiile anamnezei*, Editura Paideia, București, 2004, 193 p.
15. *Rumänische Beiträge zur modernen Deutung der Aristotelischen Logik* (ed.), Georg Olms Verlag, Hildesheim, Zürich, New York, 2004, 355 p.
16. *Teoria formelor prejudicative*, ed. a II-a, Editura Academiei Române, București, 2005, 220 p.
17. *Istoria logicii românești* (coord.), Editura Academiei Române, București, 2006, 739 p.
18. *Aristotelian Theory of Prejudicative Forms*, Georg Olms Verlag, Hildesheim, Zürich, New York, 2006, 228 p.
19. *Filosofia pentadică I, Problema Transcendenței*, Editura Academiei Române, București, 2007, 220 p.
20. *Teoria formelor logico-clasice*, Editura Tehnică, București, 2008, 350 p.

B. EDITĂRI

21. Titu Maiorescu, *Texte filosofice*, în „Ramuri”, nr. 2-6, 10-11, 1969 (în colaborare cu C. Floru).
22. Mihai Eminescu, *Lecturi kantiene*, Editura Univers, București, 1975 (în colaborare cu C. Noica).
23. Titu Maiorescu, *Prelegeri de filosofie*, Editura „Scrisul Românesc”, Craiova 1980 (în colaborare cu Gr. T. Pop).

24. Athanase Joja, *Istoria gândirii antice*, vol. I (De la presocratici la Aristotel), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980 (în colaborare cu C. Noica).
25. Ștefan Odobleja, *Definiția concepțiilor logice*, în „Ramuri”, nr. 12, 1981.
26. Athanase Joja, *Istoria gândirii antice*, vol. II (Comentarii aristotelice), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982 (în colaborare cu C. Noica).
27. Ștefan Odobleja, *Raportul logicii cu alte științe*, în „Forum”, XXIV, nr. 3, 1982.
28. Titu Maiorescu, *Un manual de logică inedit*, în „Astra”, XVII, nr. 1, 1983.
29. Titu Maiorescu, *Logica elementară II și III*, în „Astra”, XVII, nr. 3, 1983 și XVII, nr. 6, 1983.
30. Ștefan Odobleja, *Introducere în logica rezonanței*, Editura „Scrisul Românesc”, Craiova, 1984 (prefață de C. Noica).
31. Titu Maiorescu, *Elemente de logică pentru gimnazii*, în „Manuscriptum”, XV, nr. 1-2, 1984 și XVII, nr. 1, 1986.
32. Mihai Eminescu, *Index filosofic*, în „Astra”, XXI, nr. 2, 1986.
33. Lucian Blaga, *Schița unei autoprezentări filosofice*, în „Manuscriptum”, XVII, nr. 3, 1986; „Revista de filosofie” XXXVII, nr. 3-4, 1990.
34. Titu Maiorescu, *Scrieri de logică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
35. Mihai Eminescu, *Opere, vol. XVI, Corespondență. Documentar*, Editura Academiei R.S. România, București, 1989 (colaborator).
36. Mihai Eminescu, *Opere, vol. X. Publicistica*, Editura Academiei R.S. România, București, 1989 (colaborator).
37. Alexandru Bogza, *Sistemul conceptelor. Logica muzicii*, în „Academica”, I, nr. 6, 1991.
38. Alexandru Bogza, *Evoluția spiritului omenesc. Introducere*, în „Academica”, I, nr. 8, 1991.

39. Mihai Eminescu, *Opere, vol. XV. Fragmentarium*, Editura Academiei Române, București, 1993 (colaborator).
40. Dimitrie Cantemir, *Mic compendiu asupra întregii învățături a logicii*, Editura Științifică, București, 1995.
41. Titu Maiorescu, *Opere filosofice*, Editura Academiei Române, București, 2005.

C. TRADUCERI

42. Karl R. Popper, *Logica cercetării*, (*Logik der Forschung*), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981 (în colaborare cu M. Flonta și E. Tivig).
43. Immanuel Kant, *Critica facultății de judecare* (*Kritik der Urteilskraft*), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981 (în colaborare cu V.D. Zamfirescu).
44. Ludwig Wittgenstein, *Tratatul logico-filosofic* (*Tractatus logico-philosophicus*), în „Secolul 20”, nr. 11-12, 1981; în *Filosofia contemporană în texte alese și adnotate*, Partea I, Universitatea din București, 1985; în Editura Humanitas, București, 1991.
45. Immanuel Kant, *Logica generală* (*Logik*), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
46. M. Lazarus și H. Steinthal, *Idei premergătoare pentru o psihologie a popoarelor* (*Einleitende Gedanken über Volkerpsychologie*), în „Manuscriptum”, XV, nr. 3-4, 1984, XVI, nr. 1-2, 1985; XVII, nr. 1-2, 1986.
47. Titu Maiorescu, *Elemente de logică pentru gimnazii* (*Grundzüge de Logik für Gymnasien*), în „Manuscriptum” XV, nr. 1-2, 1984; XVII, nr. 1, 1986, și în Titu Maiorescu, *Scrieri de logică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
48. Nae Ionescu, *Logistica – încercarea unei noi fundamentări a matematicii*, (*Logistik – Versuch einer neuen Begründung der Mathematik*), în „Astra”, XXV, nr. 1-2, 1992 și în Nae Ionescu, *Neliniștea Metafizică*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1993.

D. LUCRĂRI DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE

49. *Sociologia contemporană. Teorii și curente*, vol. I, Biblioteca Centrală Universitară, București, 1976 (colaborator).
50. *Filosofia contemporană. Probleme, teorii și curente*, vol. II, Biblioteca Centrală Universitară, București, 1977 (redactor responsabil).
51. *Filosofia contemporană. Probleme, teorii și curente*, vol. III, Biblioteca Centrală Universitară, București, 1978 (redactor responsabil).
52. *Sociologia contemporană. Probleme, teorii și curente*, vol. II, Biblioteca Centrală Universitară, București, 1978 (redactor responsabil).
53. *Filosofia contemporană. Probleme, teorii și curente*, vol. IV, Biblioteca Centrală Universitară, București, 1979 (colaborator).
54. *Literatura română. Ghid bibliografic*, Biblioteca Centrală Universitară, București, 1979 (colaborator).
55. *Independența României, Bibliografie*, Editura Academiei R.S.R., București, 1979 (colaborator).